

УДК 801.8 : 803.0

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ КОПУЛЯТИВНОГО РЕЧЕННЯ

Приходько А.М., к. філол. н., доцент

Запорізький державний університет

1. За своїм складом копулятивні складносурядні речення (ССР) є поєднанням кількох елементарних речень (кон'юнктив), кожен з яких являє собою один інформаційний блок, що відображає по одній ситуації об'єктивної дійсності. Копулятивні речення є аналогом кон'юнкції у формальній логіці висловлювань, де їх значення фіксується за допомогою формули $p \wedge q$. У термінах пропозиційної логіки вони можуть бути представленими у вигляді формули Сит-1 – ПК_{коп} – Сит-2 – (Сит-*n*), де Сит-1 відповідає пропозиції, що окреслена лівим, Сит-2 та Сит-*n* – пропозиціям, що окреслені правими кон'юнктами, а предикат-конектор (ПК_{коп}) сигналізує відношення їх взаємної відповідності та (каузальної) необумовленості.

Взаємовідповідність ситуацій, що поєднуються шляхом кон'юнкції, виявляється в їх обопільній несуперечливості та тематичній адекватності в рамках певного контексту. Усі вони вимальовують один “сценарій”, у якому зображується певний стан об'єктивної дійсності в момент мовлення. Проте серед єднальних конструкцій існує певна смислова диференціація: в одних випадках увага акцентується на суто супровідних (комітативних) відношеннях між ситуаціями, в інших - на послідовності (адитивності) їх існування в часовому просторі.

2. **Єднально-комітативні** відношення виражаються релятивами *und, dabei, sowie*, серед яких сполучник *dabei* маркує комітативні відношення в найбільш чистому, не обтяженому ніякими конотаціями вигляді, а тому він може бути визнаним тим лакмусовим папірцем, що розрізняє власне комітативність: (1) *Die Sonne schien, und die Vögel zwitscherten* /LdK, 120/ $\equiv$ (1a) *Die Sonne schien, (und) dabei zwitscherten die Vögel*; (2) *Es schneite heftig, und der Wind pffiff* /D. Leon/ $\equiv$ (2a) *Es schneite heftig, (und) dabei pffiff der Wind*.

Комітативні конструкції виражають кон'юнкцію в її “чистому” вигляді - як ідею співіснування двох ситуацій, як ідею, що не обтяжена ні відношеннями обумовленості, ні відношеннями допустовості, ні будь-якими іншими. Це дозволяє визнати комітативне висловлювання твердженням екзистенції (“існує Сит-1, існує Сит-2”). Найчастіше мовець намагається підкреслити співіснування ситуацій як такі, що однаково оцінюються, однаково сприймаються, як в деякій мірі однорідні.

Розведення ситуацій по різних сценаріях, хоч і не порушує граматичність комітативної конструкції, призводить щонайменше до виникнення логічних парадоксів (пор. *Er war Linguist, und sie konnte auch lesen* або *Er war Historiker, und sie hatte auch ihre Vergangenheit*). В інших випадках можна говорити якщо не про мовні патології (**Die Sonne scheint, und die Enkel erben das Haus*), то принаймні про мовні аномалії (**Die Sonne scheint, und wir gratulieren ihm zum Geburtstag*). Виникаючи на основі зіставних відношень, усі подібні недоречності не мають нічого спільного з комітативним смислом.

Поряд з портретуванням дійсності комітативна програма мовця автоматично включає в себе й другий спільний знаменник - співіснування ситуацій у часовому просторі, яке можна конкретизувати як їх співвіднесеність по лінії одночасовості. Не випадково Йоахім Буша вважає подібні номінації “особливою формою одночасовості” [1: 75]. Одночасовість не допускає будь-яких видо-часових диференціацій, а тому єдиною часовою парафразою комітативних речень є їх перетворення на номінації з релятивами *zugleich* або *gleichzeitig*: (1b) *Die Sonne schien, zugleich zwitscherten die Vögel*; (2b) *Es schneite heftig, zugleich pffiff der Wind*. Комітативні речення не терплять у своєму складі жодних темпоральних маркерів (наприклад, *dann*), а проби на застосування останніх роблять їх аграматичними, оскільки призводять до порушення логіки викладу думки: (1c) **Die Sonne schien, dann zwitscherten die Vögel*; (2c) **Es schneite heftig, dann pffiff der Wind*.

Поєднуючи Сит-1 з Сит-2 відношеннями комітативності, мовець тим самим сигналізує їх співіснування в просторі та часі, а також їх оцінку як більш-менш рівноправних, однорідних, однаково важливих, а тому, портретуючи дійсність, він не наважується надати перевагу жодній з них. Перетворення з *dabei*, хоч і не порушують ідею співіснування, але можуть призвести до руйнування тієї рівновагомості ситуацій, котра так дбайливо створювалась мовцем.

Деяке інше бачення факту співіснування ситуацій спостерігається в реченнях (3, 4), а саме як деяка дискретність їх співвідношення за типом “загальне – часткове”. У цьому випадку портретування реальності здійснюється інакше: Сит-1 виступає як свого роду “декорація”, на фоні якої розгортається Сит-2, а їх сценарна єдність створюється за типом “картина в картині”. Мовна експлікація дискретних відношень більш наочно виявляється також за допомогою релятиву *dabei*: (3) *Es war dunkel, und sie spürte Kälte* /P. Handtke/ ≡ (3a) *Es war dunkel, (und) dabei spürte sie Kälte*; (4) *Die Tür zu ihrem Büro stand offen, und sie saß am PC* /D. Schwanitz/ ≡ (4a) *Die Tür zu ihrem Büro stand offen, (und) dabei saß sie am PC*. На відміну від (1, 2) речення (3, 4) цілком звільнені від емотивного компонента, а портретування світу здійснюється ними безпристрасно, суто раціонально. Комунікативна програма мовця спрямована на спостереження станів та подій як таких, що не зачіпають його емоційної сфери.

Сприйняття та відтворення мовцем дискретності співіснування ситуацій також підтримується часовим фактором, який сигналізує різні його параметри - панхронічність Сит-1 та часову невизначеність Сит-2, виключаючи збіг їх початкових та кінцевих параметрів: час існування Сит-2 ніби застиг “усередині” часу існування Сит-1. Така специфіка даного підвиду комітативних речень спростовує, на відміну від (1a, 2a), можливість їх перетворень на парафрази з *gleichzeitig* та з *dann*: (3c) **Es war dunkel, (und) zugleich spürte sie Kälte*; (3d) **Es war dunkel, (und) dann spürte sie Kälte*; (4c) **Die Tür zu ihrem Büro stand offen, (und) zugleich saß sie am PC*; (4d) **Die Tür zu ihrem Büro stand offen, (und) dann saß sie am PC*. Відсутність таких перетворень свідчить про нерелевантність часового компонента для даного різновиду комітативного смислу. Дискретне співіснування ситуацій виявляється індивідуальним до своєї “часової” підтримки, воно не може бути представленим ні як одночасність, ні як послідовність, воно є панхронічною даністю. Тут ми маємо справу саме з одним із тих випадків, про які говорять, що загальний смисл речення не потребує внесення часового компонента [2: 20].

Проведена диференціація смислу “комітативність” дає можливість побачити певну різницю в способах вербалізації його варіантів. Аналіз показує, що в німецькій мові речення комітативного смислу виявляються індивідуальними щодо своєї структурної підтримки, оскільки порядок розташування складових не є для них релевантним фактором. Відповідні проби показують позитивну реакцію на транспозицію кон’юнктив: при перестановці місцями порушення смислу єднально-комітативної конструкції не спостерігається: (1e) *Die Vögel zwitscherten, und die Sonne schien*; (2e) *Der Wind pffft, und es schneite heftig*; (3e) *Sie spürte Kälte, und es war dunkel*; (4e) *Sie saß am PC, und die Tür zu ihrem Büro stand offen*. Не спостерігається воно також і в багатокомпонентних сурядних комплексах (*Ich schlummerte und döste dahin, schlief ein und wachte auf, schloß und öffnete die Augen* /K.-H. Berger/). Для комітативності визначальним є чергування подій, а не їх послідовність.

Окрім позиційної необумовленості складових частин комітативне речення виявляє ще деякі структурні особливості. По-перше, воно допускає можливість парцеляції кон’юнктив та виходу їх за межі граматичної пов’язаності складносурядного речення і отримання, таким чином, прав та функцій простих незалежних речень: (1f) *Die Sonne schien. Die Vögel zwitscherten*; (2f) *Der Wind pffft. Es schneite heftig*; (3f) *Sie spürte Kälte. Es war dunkel*; (4f) *Sie saß am PC. Die Tür zu ihrem Büro stand offen*. По-друге, вербалізація комітативного смислу в німецькій мові може взагалі обходитися без засобів сполучникового оформлення, в результаті чого частини складного речення зберігають здатність до автономного вживання ((1g) *Die Sonne schien, die Vögel zwitscherten*; (2g) *Es schneite heftig, der Wind pffft*; (3g) *Es war dunkel, sie spürte Kälte*; (4g) *Die Tür zu ihrem Büro stand offen, sie saß am PC*.) і, як показали спостереження, переважна більшість усіх асидентичних ССР припадає саме на комітативні конструкції. Отже, для експлікації зазначеного смислу достатнім виявляється представити вербалізоване зображення кожної з ситуацій та розмістити ці зображення в будь-якій лінійній послідовності.

Позитивна реакція на процедури транспозиції, парцеляції, “асидентизації” має своїм наслідком різноманітність форм мовної експлікації комітативного смислу. При цьому згадані структурні модифікації зберігають усі ті значеннєві характеристики комітативного речення, які воно мало в свій “доперебудований” період. Отже, порядок розташування кон’юнктив зумовлений тільки комунікативним наміром мовця, і його зміни не супроводжуються семантичними зрушеннями. Це дає право говорити про неприв’язаність сполучних засобів до комітативного змісту зокрема та про гомоморфізм єднально-комітативних речень у цілому.

Гомоморфний характер описуваних речень може створити враження необмеженості можливостей при комбінуванні різноманітних ситуацій у комітативні відношення. Насправді, далеко не всі вони можуть бути поєднані відношеннями комітативності. І тут цілком слушно постає питання: завдяки чому мова відтворює цей смисл, які умови та які обмеження існують для його реалізації?

У структурному плані комітативний смисл вимагає двобічної (симетричної) пов’язаності кон’юнктив, тобто підтримується тільки конструкціями-біномами; у реченнях з більш ніж двома складовими наявність комітативного смислу стає досить проблематичною. Це також стосується і появи в правому кон’юнкту будь-якого сірконстанту, оскільки, здається, він призводить до переродження комітативного смислу в зіставний.

Комітативний портрет реальної дійсності не мислиться без суб'єктивного початку. Емотивний компонент смислу є тим спільним знаменником, що об'єднує комітативні речення як такі, що “всегда испытывают экспрессивное напряжение” [2: 22]. Мабуть, не в останню чергу емотивний компонент призводить до того, що вони корелюють з констативними мовленнєвими актами, що фіксують інтравертність суб'єкта – його мовленнєва діяльність не передбачає обов'язкову наявність другого комуніканта. Вербалізуючи факт співіснування ситуацій, суб'єкт мовлення виступає радше як мовець та слухач в єдиній особі.

Очевидно, комітативні конструкції вербалізують таку онтологічну сферу, яка не вимагає особливих ментальних зусиль для свого осмислення: мовець (він же й слухач) просто і без напруги фіксує ті явища об'єктивної дійсності, які потрапляють до поля його зору, пропускаючи їх через своє емоційне еґо. Ось чому епістемологія комітативності належить до світу достовірних знань, у той час як сфера недостовірних знань залишається для неї закритою, а самі комітативні речення не терплять жодних модальних корекцій свого змісту: (1f) **Die Sonne schien, und vielleicht zwitscherten die Vögel*; (2f) **Es schneite heftig, und möglicherweise piffte der Wind*; (3f) **Es war dunkel, und wahrscheinlich spürte sie Kälte*; (4f) **Die Tür zu ihrem Büro stand offen, und sie saß wohl am PC*. Модусний компонент є загрозою для комітативного смислу.

Мабуть, наявність згаданих кількісних та якісних обмежень, а також присутність емоційних імпульсів, призводять до того, що за умов повсякденного спілкування комітативні сурядні номінації виявляються досить рідкісним явищем. Поширена сфера їх вживання – це функціональний стиль белетристики, де вони незамінні у відтворенні таких картин, як “людина та її характеристика”, “людина та її стан”, “людина та її настрій”, “людина та природа” тощо.

3. Другим типом копулативних відношень є відношення, що умовно можна назвати **єднально-адитивними**, або приєднувальними. Вони також виражають кон'юнкцію як ідею необумовленого співіснування ситуацій, передбачаючи їх належність до одного “сценарію”, який портретує динаміку навколишнього світу в його послідовності та перманентності. Мовець виступає при цьому в ролі стороннього спостерігача, намагається максимально об'єктувати картину подій, безпристрасно нанизуючи їх одна на одну. У порівнянні з попереднім типом онтологія адитивних відношень віддзеркалює можливість розширення мовленнєвого потенціалу продуцента, оскільки суб'єкт одночасно може робити значно менше дій та зазнавати **станів**, ніж тоді, коли дії та стани суб'єкта слідує один за другим: (5) *Die Haustür wurde aufgerissen, und Tony stürmte herein* /Th. Mann/; (6) *Die Frau nickte und zuckte die Achseln* /P. Süßkind/; (7) *Ich stehe auf, gehe zu meinem Tisch und knipse das Licht an* /H. Böll/;

Основний смисл адитивних речень полягає в приєднанні однієї ситуації до іншої та їх включенні до одного спільного тематичного ряду, а тому адитивні відношення можуть бути описані через сему ‘додатковості’, яка у своєму найбільш чистому, конотаційно не обтяженому вигляді, експлікується за допомогою релятиву *dazu*, що сигналізує ‘Cum-1 додається до Cum-2’: (5a) *Die Haustür wurde aufgerissen, (und) dazu (noch) stürmte Tony herein*; (6a) *Die Frau nickte (und) dazu (noch) zuckte sie die Achseln*; (7a) *Ich stehe auf, und dazu (noch) gehe ich zu meinem Tisch, und dazu (noch) knipse ich das Licht an*.Dodатковість у цьому випадку супроводжується гетерохронністю - уточненням по лінії послідовного співіснування ситуацій (‘спочатку Cum-1, потім Cum-2’).

Другим формальним тестом для вияву адитивних відношень є проба за допомогою “*zuerst – dann*”, які експлікують обов'язкову анафористичну відсилку до попереднього контексту: (5b) *Zuerst wurde die Haustür aufgerissen, (und) dann /und) nachher/ stürmte Tony herein*; (6b) *Zuerst nickte die Frau, (und) dann (noch) /und) nachher/ zuckte sie die Achseln*; (7b) *Zuerst stehe ich auf, (und) dann /und) nachher/ gehe ich (noch) zu meinem Tisch, (und) dann knipse ich (noch) das Licht an*. Такі тести взагалі неможливі для гомохронних комітативних відношень.

Отже, визначальною рисою адитивного смислу є фіксація факту послідовності існування двох ситуацій у просторі та часі, коли дія одного речення звершується раніше ніж дія другого речення. Адитивний смисл виявляється стало закріпленим за ланцюгом Сит-1 – ПК_{коп} – Сит-2 – ПК_{коп} – Сит-п, в якому предикат ПК_{коп} може сигналізувати про два різновиди адитивності: ‘додатковості + послідовності’ (5, 6, 7), тільки ‘послідовності’ (8-13). Імплікація ідеї послідовності існування ситуацій проявляється зі сталою регулярністю в усьому корпусі адитивних речень, а тому вона, напевно, може бути визнаною їх найголовнішою дистинктивною ознакою.

Сполучник *und* виражає послідовність співіснування ситуацій у самому узагальненому її вигляді - безвідносно до часового інтервалу між ними (4a, 5a, 6a). Більш детально феномен послідовності експлікується за допомогою релятиву *dann*: (8) *Wind und Regen schlugen herein, dann stapfte Herbert in die überheizte Bar* /H. Berger/; (9) *Er wartete, bis sie untergegangen waren, dann machte er sich wieder auf den Weg* /P. Handtke/. І хоча *dann* вважається сполучником темпоральності, він, відмітаючи сему ‘додатковості’ (*8b, *9b), актуалізує передусім значення послідовності подій у просторово-часовому континуумі (8a, 9a): (8a) *Zuerst schlugen Wind und Regen herein, dann stapfte Herbert in die Bar*; (8b) **Wind*

und Regen schlugen herein, und dazu stapfte Herbert in die Bar; (9a) Zuerst wartete er ab, dann machte er sich auf den Weg; (9b) *Er wartete ab, und dazu machte er sich wieder auf den Weg.

І все ж сфера вживання релятиву dann у паратактичних конструкціях досить обмежена. Мабуть, за рахунок того, що вона окреслена не стільки семантичними, скільки тактико-мовленнєвими факторами, зокрема такими, як необхідність усунення тавтології сполучника und або семантично малоінформативної асидентичності. Зрозуміло, що кількаразове повторення одного й того ж релятиву призводить до стилістичних недоречностей. “Одна з помітних особливостей координативного зв’язку... якраз у тому й полягає, що в разі потреби можна уникнути кількаразового повторення одних і тих же слів...” [3: 48].

Ймовірно, найважливішою рисою сполучника dann якраз і є забезпечення композиційно-стилістичної завершеності адитивного речення: у конструкціях з більш ніж двома складовими позиція dann закріплюється за другим кон’юнктом, тоді як позиція und – за останнім (10 - 11), причому ця мовленнєва тактика настільки продуктивна, що можна навіть говорити про особливий стиль вербалізації смислу ‘послідовність’. Розповсюджуючись на паратакиси з більш ніж трьома кон’юнктами, ця мовленнєва тактика досягає в німецькому синтаксисі узуального характеру. Комбінація сполучників und та dann дозволяє оформляти кон’юнкти як члени деякої множини, причому “множества полной мощности” [4: 57]: (10) *Die Krankenschwester erblickt mich, dann lächeln wir uns zu und tauschen Grüße* /E.M. Remarque/; (11) *Er zögerte überlegend, dann wandte er sich nach links und ging den Korridor hinunter* /S. Lenz/; (12) *Ihr Mund verzog sich, ihre Augen weiteten sich, dann warf sie den Kopf zurück und fing an zu lachen* /E.M. Remarque/; (13) *Manchmal spürte sie die Schmerzen einzeln, dann verschmolzen sie wieder in eins, überfluteten sie, vermischten sich und blendeten alles aus, was nicht Schmerz war* /H. Hesse/.

Для більш тонкої, сягаючої далеко за значеннєву сферу сполучника dann, диференціації смислу ‘послідовність’ мова виробила розгалужену систему спеціалізованих маркерів, що можуть експлікувати такі значення, як ‘Сит-2 після Сит-1’ (dann, danach, sodann, darauf, daraufhin, hierauf, nachher), ‘Сит-2 перед Сит-1’ (zuvor, vorher, erst), ‘Сит-2 в Сит-1’ (inzwischen, unterdessen, mittlerweile). У поєднанні з вищо-часовими параметрами присудків названі темпоральні квантифікатори спроможні виражати найрізноманітніші відтінки часової послідовності та відтворювати хронологію взаємодії ситуацій в усьому їх різноманітті.

Наявність системи темпоральних квантифікаторів є характерною ознакою будь-якої природної мови. Деяким дослідникам це дає підставу говорити про окремий, темпоральний семантико-синтаксичний тип сурядного речення [5: 310]. Проте на нашу думку, експлікація лінгвістичного часу в цих реченнях цілком задовільно здійснюється дієсловами-присудками, а адитивний смисл спеціалізується на вираженні відношень додатковості та послідовності; всі ж інші його значення, у тому числі й темпоральні, є похідними конотаціями, зумовленими збагачуючим впливом лексичного або синтаксичного контексту.

Окреслена логіко-поняттєва база адитивної єднальності корелює з граматичною організацією відповідного речення: порядок розташування кон’юнктив є семантизованим, тобто відображає реальну або логічну послідовність подій, яка, потребуючи міцної структурної підтримки, накладає заборону на перестановку кон’юнктив місцями. Зрозуміло, що інакше порушується логіка бачення подій і відповідно до цього руйнується схема реальної послідовності, а саме єднально-адитивне ССР стає безглуздим: (5d) *Tony stürmte herein, und die Haustür wurde aufgerissen; (8d) *Herbert stapfte in die Bar, dann schlugen Wind und Regen herein.

Позиційна стійкість кон’юнктив адитивного речення не перешкоджає можливості їх сепаратизації – вони, подібно до комітативних, досить легко піддаються парцеляції: (5e) *Die Haustür wurde aufgerissen. Tony stürmte herein*; (8e) *Wind und Regen schlugen herein. Herbert stapfte in die Bar*. Отже, можна констатувати певну відповідність плану вираження та плану змісту і говорити, таким чином, про ізоморфізм єднально-адитивного речення.

Ізоморфізм має своїм наслідком відсутність будь-яких видимих обмежень при утворенні єднально-адитивних конструкцій, а тому вони є досить продуктивним явищем у німецькій мові. Поширена сфера їх вживання – це не тільки функціональний стиль белетристики, а й мова повсякденного спілкування, де вони найбільш придатні для створення таких картин дійсності, центром подій в яких виступає людина. В єднально-адитивних конструкціях відображається динаміка антропосфери зі світом, закритим для емоцій: адитивний смисл не сумісний з емотивним компонентом. Не сумісним з ним виявляється також і модусний компонент, оскільки сфера недостовірного знання залишається для нього закритою, а тому адитивні номінації не терплять ніяких модальних корекцій свого змісту: (5f) *Die Haustür wurde aufgerissen und vielleicht stürmte Tony herein; (8f) *Wind und Regen schlugen herein, und Herbert stapfte wohl in die Bar. Цураючись будь-яких модусних імпульсів, адитивне речення корелює зі світом достовірного знання.

Ізоморфізм, епістемологія достовірності, тематична відповідність описуваних ситуації – все це є тими параметрами, які притаманні саме єднально-адитивному реченню. Не перебуваючи у відношеннях взаємної обумовленості, один його кон’юнкт не просто доповнює інший, а є ще й його логічним

продовженням або його логічним завершенням. Остання частина адитивного речення ніби ставить смислову крапку в ланцюзі подій, що окреслені попередніми кон'юнктами. Не будучи формально прив'язаними до двочленності, допускаючи три й більше предикативні одиниці в своєму складі, адитивне речення є проте логічно закритою конструкцією, оскільки виступає як самодостатній смисловий шматок інформації, як мінітекст з усіма його художньо-композиційними характеристиками. Доповнення такого речення новою предикативною одиницею, хоч і не суперечить граматиці, проте може призвести до порушення тієї тонкої семантичної та стилістико-композиційної завершеності, яка так дбайливо створювалась мовцем.

4. Говорячи в цілому про єднальні конструкції з комітативним та адитивним варіаціями смислу, можна, напевно, відмітити свого роду семантичну та граматичну гармонію їх складових. Феномен гармонізації проявляється, в першу чергу, в тотожності їх граматичних категорій - зокрема, в ідентичності основних предикативних категорій обох складових – способу, особи, часу.

Паралелізм форм способу дії видається необхідною передумовою вербалізації єднальних відношень. Категорія особи теж, здається, має певні семантичні та граматичні обмеження, оскільки в рамках єднальності переважають не просто односуб'єктні речення, а речення, присудки яких вжиті в третій особі; різносуб'єктні речення є винятком, ніж правилом. Необхідною умовою вербалізації єднального смислу є також симетрія часових форм, що супроводжується певним паралелізмом - майже абсолютною відповідністю часової форми одної предикативної одиниці часовій формі другої. Винятки ж, які зустрічаються, тільки підтверджують правило, оскільки різні часові форми, що можуть мати місце в обох реченнях, корелюють з нормативною моделлю їх співвідношення.

У цілому ж копулятивне сурядне речення з його імплікаціями гомохронності (комітативне) або гетерохронності (адитивне) виступає досить серйозним конкурентом складнопідрядного темпорального речення. Оскільки різниця між сурядністю та підрядністю полягає в способах організації інформації [6: 57], на відміну від складнопідрядного речення з ієрархічною підпорядкованістю його складових та строгими законами *consecutio temporum*, які не сприяють економії мовних засобів, сурядне речення повстає досить мобільною та гнучкою формою вираження темпоральних відносин, не вимагає ретельного аналізу і зіставлення часових форм з метою визначення чіткої хронології подій, воно значно полегшує процес оформлення й розуміння таксисних відношень. У порівнянні з підрядною, сурядна форма речення відноситься до тих ергономічних засобів [7: 64], які сприяють зменшенню ментальних зусиль людини, оптимізують ефективність сприйняття та засвоєння інформації комунікантами, що якраз і відображає різницю в способах організації інформації.

Жива мова завжди багатша, ніж ті параметри, які в ній виявляє дослідник. Не може бути винятком у цьому плані і єднальне ССР. Звичайно, конектор *und* в силу своєї „*par excellence*” [8: 614] виражає копулятивність в найбільш узагальненому її вигляді і без підтримки іншими релятивами не завжди дає змогу однозначно кваліфікувати відношення між ситуаціями, які він поєднує.

Різниця між комітативністю та адитивністю може бути розмитою, не зовсім чіткою, спірною, а тому співвіднесення того чи іншого речення з одним із двох типів єднального смислу видається часом вельми проблематичним. З одного боку, справа ускладнюється тим, що в межах кожного з них викреслюються ще й окремі підтипи. З другого ж, однозначній кваліфікації може заважати семантико-композиційна організація кон'юнктив: у тих реченнях, де складові розрізняються одним ((14) *Ich habe ihn danach gefragt und habe ihn darum gebeten* [9: 105]) або двома елементами ((15) *Ich habe den Film gesehen, und ich habe das Buch gelesen* [1: 113]), можливе подвійне прочитання єднального речення – і як комітативність ((14a) *Ich habe ihn danach gefragt (und) dabei (noch) ihn darum gebeten*; (15a) *Ich habe den Film gesehen, (und) dazu (noch) das Buch gelesen*), і як адитивність ((14b) *Zuerst habe ich ihn danach gefragt, (und) dann /und nachher/ habe ich ihn darum gebeten*; (15b) *Zuerst habe ich den Film gesehen, (und) dann /und nachher/ habe ich das Buch gelesen*).

У конструкціях з більш ніж двома різними елементами подвійність прочитання усувається, зокрема у реченнях (14c) *Ich habe ihn gestern danach gefragt und heute habe ihn darum gebeten*; (15d) *Ich habe in Hannover den Film gesehen, und zu Hause habe ich das Buch gelesen* на перший план виходять адитивні відношення. Експериментально доведено, що копулятивне речення взагалі має сенс, коли його кон'юнкти розрізняються щонайменше одним вербальним елементом [10: 85].

Мабуть, саме речення (14, 15), які інтегрують обидва смисли, і можуть бути визнаними взірцем логічної кон'юнкції в її недоторканому вигляді, проте саме такі висловлювання створюють враження якоїсь стерильності, ненатуральності, чужорідності. Природна мова живе палітрою форм, різноманіттям значень, багатством відтінків. Вона не може бути загнаною в жорсткі рамки формальної логіки. Копулятивне висловлення в мові – це не зовсім те, що кон'юнкційне висловлювання в логіці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Buscha J. Lexikon deutscher Konjunktionen. - Leipzig: Enzyklopädie, 1989. – 160 S.

2. Кручинина И.Н. Структура и функции сочинительной связи в русском языке. - М.: Наука, 1988. - 212 с.
3. Грищенко А.П. Складносурядне речення в сучасній українській літературній мові. - К.: Наук. думка, 1969. - 156 с.
4. Морозкина О.Б. Условия выражения следования / одновременности в некоторых типах сложных предложений с союзом и // Синтаксис сложного предложения. - Калинин: КГУ, 1978. - С. 53 - 59.
5. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис. - К.: Вид-во Київськ. держ. ун-ту, 1993. - 368 с.
6. Ломов А.М., Р. Гусман Тирадо. Русское сложносочиненное предложение и проблема его содержательной интерпретации // Вопросы языкознания. - 1999. - № 6. - С. 54-65.
7. Ісакова Є.П. Таксисна ситуація “передування – слідування” в ергономічному аспекті // Матеріали конференції “Лінгвістична і вербальна комунікація у 21-му столітті: тенденції і перспективи”. - К.: Вид-во Київськ. нац. ун-ту, 2000. - С. 64-65.
8. Lang E. Koordinierende Konjunktionen //Semantics. An International Handbook of Contemporary Research. - Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1991. - S. 597-623.
9. Pasch R. Negationshaltige Konnektive // Linguistische Studien A-143. - Berlin: Akademie, 1986.- S. 61-171.
10. Левицкий Ю.А. Семантика русских сочинительных союзов // Проблемы структурной лингвистики 1978. - М.: Наука, 1991. - С. 83 - 91.